

ASPECTS OF ORALITY IN GEORGE COȘBUC'S POETRY

Lili VÂRTOPEANU (MOCANU),
PhD. Student, University of Pitesti

Abstract: The present study highlights the markers of orality in George Coșbuc's poetry. Most of them are closely related to the epic dimension of his lyricism. It is a well-articulated system with multiple elements: popular phonetics, phraseological units, oral deictics, interjections, onomatopoeias, complex forms of dialogue.

Keywords: orality, markers, oral deictics, phraseology, dialogue

1. Oralitatea, cu o importanță foarte mare în istoria comunicării umane (Coșeriu, 2009: 200), nu este o trăsătură a poeziei lirice, care, în general, printr-un monolog interior, expune trăirile afective ale poetului. Poezia coșbuciană însă, așa cum a arătat George Călinescu, se caracterizează printr-un lirism obiectiv, în care componenta epică este accentuată. De aceea, trăsăturile oralității se pot identifica foarte bine în textele poetului ardelean, așa cum pot fi găsite și în opera lui Ion Creangă.

În definirea oralității, lingviștii au făcut mai întâi distincția dintre stilurile limbajului scris și stilurile limbajului oral (Irimia, 1999: 82).

Luându-se în calcul fenomenul real al comunicării, s-a făcut deosebirea între oralitatea standard și oralitatea substandard (Molea, 2019: 93), ambele formând complementaritatea dintre creația populară orală și conversația curentă (Milaș, 1988: 29).

În cazul unei opere literare trebuie însă individualizate trăsăturile proprii prin care oralitatea se apropie de colocvialul real (Coteanu, 1973: 100), dar și cele distinctive, de text elaborat, creat de un autor cu intenționalitate estetică.

Căutând să identifice subclasele stilului oral beletristic, Dumitru Irimia, în lucrarea sa *Introducere în stilistică*, individualizează stilul ludic (ce caracterizează în principal limbajul copiilor) și stilul narativ, referindu-se, atât în teorie, cât și în aplicații, numai la textele în proză. La structura prozodică (ritm și rimă) se referă doar atunci când o întâlnește ca formulă de încheiere, în distihurile de la finalul basmelor, de tipul *Și-am încălcat pe-o șa...* (Irimia, 1999: 142).

Când se referă la legende (etiologice și istorice), la povestire, snoavă și basm, autorul omite existența acestora și în varianta versificată, multe dintre ele fiind reprezentative pentru literatură română în ansamblul ei.

Despre acestea, Gheorghe Vrabie arăta că au impus un adevărat model poematice, care a ajutat „interpretii să creeze adevărate capodopere ale literaturii anonime” (Vrabie, 1983: XI).

În toate aceste opere se găsesc trăsăturile oralității populare, rustice, pe care, într-o măsură mai mare sau mai mică, George Coșbuc le-a transpus în opera sa, trecându-le prin filtrul genialității sale. Poetul a scris într-un limbaj foarte apropiat de limba populară, punând-o pe aceasta în acord cu normele vremii sale, așa încât s-a ajuns,

după propria expresie, la o limbă populară literară. Tot astfel, utilizând într-o foarte mică măsură elemente din zona substandard a oralității, i-a conferit acesteia accesul la literaritate, așa cum s-a întâmplat și cu creația lui Ion Creangă.

Prin oralitate, creatorul are tendința de a apropia textul poetic de universul de discurs, așa cum se desfășoară el spontan în realitate, prin autenticizare, de a „reproduce” verosimil comunicarea reală. Determinat de specificul unor specii literare, iese uneori din chingile verosimilității și împrumută din creația populară elemente de fabulos, ca în *Nunta Zamfirii* (nu intră în discuție basmele versificate în recuzita cărora fabulosul făcea parte din structura firească a mesajului).

Problema care se pune este dacă poetul „împrumută” aceste elemente de fabulos sau dacă ele existau ca atare în desfășurarea reală a comunicării rustice. Varianta ultimă este mai plauzibilă, pentru că, așa cum arăta Dominique Maingueneau în lucrarea sa *Textul literar*: „Într-un univers dominat de oralitate autorul reactualizează în funcție de circumstanțele specifice un lucru pe care l-a auzit recitat de alții; el întrețese bucăți... preexistente” (Maingueneau, 2007: 196-197).

Situația se întâlnește în cazul lui Coșbuc, care are cultura (zestrea) unui menestrel (motive populare, scheme ritmate, tipuri de rimă, tipuri de interacțiuni verbale ca expresie a unor relații în sfera afectivă, socială, istorică, tipuri de stileme); are, de asemenea, cultura poetică dobândită la școala literaturii antice greco-latine și a liricii moderne, germane, italiene etc.

De aici marea dexteritate a poetului de a institui texte de o lungime considerabilă, remodelând parcă un material preexistent în care se transpune de fiecare dată, grație unei bune cunoașteri a limbii și unei ușurințe uluitoare de a versifica.

Mărcile oralității diferă după natura textului (liric, epic și dramatic) și de asemenea, de la un scriitor la altul, în funcție de tipul de text și de procedeele pe care și le asumă.

Particularitățile stilului coșbucian impun mărci ale oralității la fiecare nivel al limbii. Cele de la nivelul expresiv, fonologic, au fost abordate prin exemplificarea fonetismelor populare și a celor mai multe metataxe.

La nivelul vocabularului, marcajul se face prin expresiile idiomatice și paremice, frecvente în limbajul popular; la nivel propozițional este implicat sistemul deicticilor (pronomiale, verbale, adverbiale, interjecționale, exclamative); sintaxa orală constă în modalitățile prin care se realizează coordonarea și în anumite tipurile de conectori în subordonare. La nivelul modurilor de expunere, dialogul este procedeul ce reprezintă cel mai bine oralitatea, mai ales atunci când este însoțit de mărci din celalalte tipuri. Umorele populare presupune și ironia și figurile adresative (imprecația, invocația, apostrofa).

2. Nivelul frazeologic și paremic este foarte extins în textele poetice coșbuciene, dar particularitatea acestora este că autorul le contextualizează, imaginându-se parcă într-o fază anterioară genezei și fixării lor. Astfel *a înveli focul în vatră*, apare transpus în vers astfel: *Focul e-nvelit în vatră* (I, p. 100); *a-și pune capul pentru cineva* intră în structura picioarelor metrice sub forma *Să-mi pun capul pentru-o Lină* (I, p. 103). În mod similar: *a-și lua ziua bună – nu-și ia nici ziua bună* (I, p. 219).

Alteori, cuvintele de bază ale expresiei, probabil tot din necesități metrice, sunt înlocuite prin sinonime: *s-a pornit apoi cuvânt* (I, p. 108 = *a se duce vestea*).

Prin astfel de actualizări se lărgeste sfera și forța lor sugestivă: *și-am fost ca frații* (I, p. 131); *să-mi fie om odată* (I, p. 173); *nu-mi faci capul călindar* (I, p. 189); *la câte legi am fi ajuns* (I, p. 202); *fac moarte pentru ea* (I, p. 215); *a pus picioru-n prag* (I, p. 220); *ți-a mers cuvânt prin lume* (I, p. 224); *de dragul cui să mai trăiești* (I, p. 226); *sunt dator și eu c-o moarte* (I, p. 287).

Deosebirea dintre poezie și proză, sub acest aspect al creației, constă tocmai în aceea că un text în proză respectă mult mai fidel configurația oricărui frazeologism, prin aranjarea și plasarea lui în structurile ritmate potrivite; în schimb, poetul nu le poate prelua decât prin respectarea determinismului metric și de aceea operează modificări. Fenomenul în sine nu e lipsit de importanță, în sensul că actualizarea frazemului respectiv deschide un spațiu de receptare nou: cititorul percepe noua structură, comparând-o cu cea cunoscută deja, lucru ce-i generează o deschidere apercceptivă mai extinsă. Sigur, fenomenul poate fi și invers, în cazul în care contextul nu reușește să intre în coerență cu unitatea frazeologică în noua configurație propusă de poet.

3. Sistemul deicticelor orale se află, cel mai frecvent, plasat la nivel propozițional, elementele lui delimitându-se în două subclase: cea a incidențelor și subclasa deicticelor integrate structural (Ungureanu, 2002: 21). Rolul lor este să facă trimitere directă la contextul situațional-comunicativ (Hobjilă, 2003: 57) care condiționează și generează enunțul, dar, în același timp, și la locutor și alocutor.

Deicticele incidente au o valoare de impact afectiv foarte mare, întrucât ele presupun o (între)rupere a fluxului intonațional al enunțului, semnalând prezența alocutorului din universul de discurs în care are loc comunicarea, rolul lor, din acest punct de vedere (cu referire specială la interjecții) nefiind unul periferic sau accidental (cf. Drăgan, 2004: 20).

Reprezentative pentru deicticele incidente sunt interjecțiile propriu-zise, multe dintre ele cumulând și funcție exclamativă (exclamația, așa cum s-a văzut, trebuie considerată ca figură a oralității). De asemenea, nu s-a făcut distincție între acestea și onomatopee, distincție care, prin natura lor ca semn, i-a determinat chiar pe specialiști să le descrie împreună (Cumpenașu, 2017: 26). Sub aspect stilistic însă, onomatopeele au fost considerate ca reprezentând o figură de stil aparte, cu însușiri conotative similare cu ale interjecțiilor.

În opera lui George Coșbuc se întâlnește un număr foarte mare de interjecții, dintre care cele propriu-zise le devansează pe cele onomatopeice, unele create de poetul însuși prin analogie, în structuri verosimile.

O statistică efectuată pe textele volumelor de poezii publicate de poet în timpul vieții, ajunge la inventarul de 35 de tipuri de unități (unele variante ca *a/ ah; haid / haide; O / of/ oh; e/ ei...* au fost considerate un singur tip). Acest număr este foarte mare și-l apropie pe Coșbuc de Ion Creangă.

Inventarul acestor unități este următorul: *adio* (1); *ah* (39); *alelei* (2); *aoleu* (2); *aolio* (1); *aș* (1); *ba* (25); *bum-bum* (1); *cioc-poc* (1); *e /ei* (39); *ehei* (1); *fă* (7); *gâl,gâl, gâl* (1); *gâl* (1); *ha,ha, ha* (1); *hai* (9); *haid/ haida* (19); *hei* (1); *ho ho* (1); *ia* (1); *iaca* (6); *iată*

(57); *mă* (1); *măi* (3); *oh / o* (47); *olio* (1); *oliolio* (1); *păi* (7); *poc, poc* (1); *tica-tac* (1); *trop* (1); *uhu, hu* (1); *ura* (1); *vai* (20); *zău* (3).

Între paranteze este trecut numărul de apariții pentru fiecare interjecție, de unde se constată că s-a ajuns la un număr de 305 ocurențe. Dacă se raportează acest număr la cele 172 de poezii cuprinse în volumele antume ale poetului, se ajunge la un coeficient de reprezentare de 1,77 de interjecții sau onomatopee pentru fiecare poezie. Sigur, sunt texte în care nu apare nicio astfel de unitate, după cum sunt texte cu o pondere foarte mare: poezia *La pârau* are 16 interjecții.

În poeziile nepublicate de poet în timpul vieții, multe dintre ele basme versificate, balade, snoave populare, sfera incidențelor interjecționale este mai extinsă.

După cum se poate observa din inventar, incidența cea mai mare în text o are interjecția prezentativă *iată* (57). (Interjecțiile prezentative au, de regulă, forța deictică cea mai pronunțată). Ea poate sta la începutul enunțului, exprimând surpriza (*Iat-o! Plină, dinspre munte...* – I, p. 100; *Iată satul! E Azuga* – I, p. 250; *Iată, Prahovița-n vale* – I, p. 253; *Iat-am tresărit ușor* – I, p. 370); poate sta, de asemenea, în interiorul altui enunț, de regulă după un conector (*Și iată-mă săracul* – I, p. 123; *Și iată! azi răsună* – I, p. 389; *Și, iată-l, târând un copac* – I, p. 500).

Acest lucru este foarte important, din punctul de vedere al funcționării interjecției ca semn. Se știe că, sub aspect topic, interjecția poate sta oriunde în enunț, chiar și la sfârșitul acestuia. Dar denumirea acestor cuvinte ca interjecții semnifică tocmai faptul că valoarea lor afectivă este mai puternică atunci când se află între celelalte elemente ale enunțului, nu la început sau sfârșit.

Interjecțiile exclamative de tipul *ah* (39), *oh* (47); *e / ei* (39); *vai* (20) ocupă aproape jumătate (145) din aparițiile acestei părți de vorbire în textele poetice coșbuciene, ceea ce denotă o miză a poetului foarte mare pe tehnicile de sensibilizare afectivă.

Și ele pot lansa marcajul afectiv la începutul enunțului, de cele mai multe ori: *Ah, eu nu-nțeleg iubitul* (I, p. 267); *Ah! Vochițo, cum aș plânge* (I, p. 302); *Ah! de-ar fi un zid de-aramă* (I, p. 303); *O, stânge-te lampă, te stânge!* (I, p. 124); *O, macină grâul mai bine...!* (I, p. 125); *O, mântuie-i, de vrei, că poți!* (I, p. 180); *O, meargă-i numele!* (I, p. 201); *O, du-i cu tine, drag odor, / O, du-i, o, du-i!* (I, p. 227); *Ei, vezi tu fetele cum sunt!* (I, p. 154); *Ei, las-o încurcată!* (I, p. 285); *Vai, nu de asprul ger al dimineții* (I, p. 430).

Există însă și enunțuri cu marcajul forte, în interiorul enunțului: *Nimicuri... Ei!... și ce-a făcut* (I, p. 329); *De șiret!... Ei, cine-mi ești!* (I, p. 341); *Și-n colț: Ei, na-ți-o drace!* (I, p. 528); *O dată! Ah, e gând amar!* – I, p. 397; *Timp – Ah! cine poate ști* (I, p. 584); *Tăcuse pădurea! Ah, mamă* (I, p. 338); *Și îngerii, o, câte i-au adus!* (I, p. 442); *Pe Dardul tu, o, n-o să-l poți ucide!* (470); *Doinești, o, tovarășe-al meu!* (I, p. 499); *De-ar ști mama! Vai, să știe!* (I, p. 174); *Iar Făt-frumos, vai, cum e el!* (I, p. 197).

Foarte puține interjecții, indiferent de tipul lor, sunt poziționate, de-a lungul întregii poezii coșbuciene, la sfârșitul enunțului, acesta fiind marcajul afectiv cel mai slab: *Dă-mi cârligul...Aoleu!* (I, p. 342); *Și deodată hu!* (I, p. 529); *O să-i răspopesc că iat-o!* (I, p. 529); *Și eu, ba!* (I, p. 342); *Nu-ți plac ochii verzi? Ei, iacă!* (I, p.342).

Nu întotdeauna interjecțiile apar ca elemente deictice. În contexte în care ele îndeplinesc funcția de predicat interjecțional analogic, au, ca orice verb, o structură argumentală și pot cere diferite compliniri sintactice.

Astfel, interjecțiile prezentative, în mod special *iată* și *iacă* au regim tranzitiv, satisfăcând această valență cu diferite funcții sintactice, exprimate, de regulă, prin substantive și pronume: complement direct (*Iată luncile-nainte* – I, p. 368); *Iată-le, sărind, se joacă* – I, p. 488; *Iată-i, moldovenii vin* – I, p. 303); *Și iată-l în toată mărirea* (I, p. 379)

În enunțurile în care complementul direct primește și el o complinire, la nivel propozițional sau frastic, îndeplinindu-se condiția unei dependențe duble, funcția sintactică este de predicativ suplimentar (*Iat-o veselă și-aprinsă* –I, p. 166) sau de predicativă suplimentară (*El, iată-mi-l că vine* –I,p. 377); complement indirect (*Vai mie-atunci* – I, p. 470); complement prepozițional (*vai de capul meu* - II, p. 212).

Mai frecvent, acest lucru se întâmplă cu interjecțiile hortative, care, prin specificul lor semantic presupun o cerință, un îndemn spre a face ceva, o circumstanță: *Haid, să le stârpim răsadul* (I, p. 148); *Haid mai iute* (I, p. 164); *Spătare, hai odată!* (I, p. 285); *Hai la maica să te joace!* (I, p. 355); *Iac-așa!* (I, p.352).

Hortativul *hai* angajează nu numai relații de subordonare, ci și de coordonare: *Hai să-nchid dulapul* (I, p. 175); *Hai să vezi ce ard!* (I, p. 357); *Hai și descuieți odată!* (I, p.458); *Hai și nu-i deșartă* (I, p. 461).

De multe ori marcajul afectiv este întărit prin însoțirea unei interjecții cu o altă interjecție: *A, iată-i!*, *Mi s-adună căinii* (I, p. 317); *Ei, iacă, viu!* (I, p. 256); *Ei, iacă!* (I, p. 255); *Haida, fă, la cină!* (I, p. 353).

În mod similar, interjecția se poate întâlni într-un enunț afectiv cu un verb la imperativ: *Haid, treci părăul* (I, p.256); *Haid' vino cu mine!* (I, p. 300); *Haide, prinde-mă mai bine!* (I, p. 341); *Păi, uite, mânecile-s rele* (I, p. 350).

Vocativele fac parte tot din categoria deicticelor incidente. De aceea studiile de gramatică recente au considerat că numele în vocativ sunt lipsite de funcție sintactică (GBLR, 2016: 57).

Substantivul în vocativ este o adresare direcționată spre alocutor, precizându-se astfel cum funcționează ecuația comunicării în universul extralingvistic. Însemnând angajarea directă a comunicării, vocativul are și funcție fatică.

Marcajul afectiv cel mai slab se întâlnește în enunțurile în care apare singur în incidență, fără desinență specifică, chiar în cazul numelor de persoane, ceea ce înseamnă că funcționează omonimia cu nominativul: *Nepoată dragă!* (I, p. 230); *Trăiește-ți, doamnă, viața ta!* (I, p. 232); *Te-ai speriat, frumoasă fată* (I, p. 251); *Ciocoli pribeag, adus de vânt* (I, p. 297); *Mamă, sunt silită eu* (I, p. 271); *Stai, pașă* (I, p. 646).

În alte enunțuri, desinența specifică denotă apartenența la genul personal: *nu pot, Ano* (I, p. 127); *Mitre, știi?* (I, p. 143); *N-adormi, babo, nicidecum?* (I, p. 176); *Ileano, a uitat de tine!* (I, p. 199).

Uneori, poetul neutralizează sub aspect formal marcajul genului personal: *Așteaptă, doamnă Lie... Așteaptă, doamno Lie* (II, p. 160).

La plural, vocativele sunt folosite cu sau, mai ales, fără desinență specifică: *Dragii mei!* (II, p. 49); *Și-acum, bărbați, un fier și-un scut!* (I, p. 364); *Ah, ticăloșilor, n-veți* (I, p. 316);

Prima amplificare a marcajului afectiv este a substantivelor fără desinență specifică, în contexte cu o interjecție: *O, nobil suflet cu iubire* (II, p. 133); *O, draga tatei, dragă* (II, p. 148); *Oh, nu mai plânge, doamnă* (II, p. 151); *Măi fârtați, nu-mi aflu rost* (I, p. 206);

Pe treapta următoare a intensității intervine marcajul desinențial: *O, nu-i drept, nu-i drept, Sorine!* : I, 104; *Alelei! tu Costeo, frate* (I, p. 206); *Hei, cucule, tu-mi ești tovarăș* (I, p. 400); *măi, nene!* (I, p. 541); *Vai, Doamne, văd că-i scris* (II, p. 123).

Substantivul în vocativ apare în poezia coșbuciană însoțit deseori de pronumele la persoana a doua și acest fapt are o importanță deosebită în ceea ce privește forța lui afectivă. S-a arătat de către specialiști că „vocativul este cazul persoanei a II-a sau un imperativ nominal” (Trost, 1947: 5; apud Osiac, 2003: 210). Aceasta înseamnă că forma pronominală funcționează ca un pronume de întărire, ca o explicitare în plus, de natură apozitivă, între cele două nominale, care nu sunt, de fiecare dată, ambele în vocativ: *Ah, mamă, tu!* (I, p.227); *Tu, sălbatico-ntre fete* (I, -. 249); *Naturo, tu! ca o virgină* (I, p. 262); *Oh, Doamne! Tu ești mare* (II, p. 123); *Mă lași, tu, Fulgere să mor?* (I, p. 227); *Iar tu, Doamne, fă-mi ce vrei* (I, p. 541); *Ai voinici, tu, Decebale* (I, p. 643); *Tu, copile drag al meu!* (I, p. 580).

Un grad de intensitate și mai mare a marcajului afectiv se realizează prin asocierea numelor în vocativ cu predicatele la imperativ sau la conjunctivul hortativ, chiar dacă, așa cum au arătat gramaticienii, substantivul în vocativ nu îndeplinește niciodată funcția de subiect. Acest gradal intensității afective este frecvent întâlnit în texte: *Zboară, murgule, cu mine!* (I, p. 206); *Onofrei, al meu, iubite, / Vin la neica* (I, p. 461); *închinați-vă, popoare!* (II, p. 463); *Vino, stăpâne!* (I, p. 505); *Dumnezeule-al puterii, / Vezi-mă* (I, p. 592).

O altă formă de intensificare este alăturarea vocativului cu imperativul și, uneori, și cu interjecția: *Haid! Săriți flăcăi, cesfântul!* (I, p. 540); *Vai, fugi Lodun, că iadul se deschide* (I, p. 470); *Sus ridică fruntea, vrednice popor!* (I, p. 577); *Ah, turbure-i Doamne, impulsul* (I, p. 301).

Cu un efect similar se întâlnește și dublarea vocativului: *Constantine, Constantine! / Blăstămat să fii de mine* (II, p. 25); *Cât de rău ești, Doamne, Doamne!* (I, p. 263); *Vai, spuneți... Doamne, Doamne* (II, p. 147).

Deicticele integrate în structura enunțului sunt, de regulă, verbele la imperativ și deicticile pronominale și adverbiale.

Dar utilizarea verbului la imperativ nu participă la afirmarea caracterului oral de tip popular decât în contextele în care se întâlnește cu interjecții și vocative, așa cum au fost descrise în paragrafele de mai sus.

Același lucru se întâmplă și cu deicticele pronominale și cu cele adverbiale. Acestea aparțin oralității populare mai ales în oralitatea substandard, când apar ca veritabile elemente populare, neacceptate nici atunci, nici astăzi de normele limbii literare: *io-ți rămân doară fecior* (II, p. 24); *Ba, io-ți spun drept* (II, p. 28); *colo* (I, p. 323,

324, 408); *colea* (I, p. 331); *ici* (I, p. 408, 479, 503, 541); *ici-colo* (I, p. 523); *colo și colo* (I, p. 533).

4. Onomatopeea, ca figură de stil, funcționează atât ca element incident, când referentul acestora imită un sunet din natură (*gâl!* – I, p. 187), cât și ca elemente integrate, reprezentate de elemente ale altor părți de vorbire derivate din onomatopee.

Cele mai multe onomatopee întâlnite în opera lui George Coșbuc sunt obținute prin compunere. Ele sunt compuse prin alăturare, fie alcătuite din lexeme parțial diferite (*cioc-poc* – I, p. 384; *tica-tac* – 415; *uhu, hu* – I, p. 571), fie din lexeme identice, alipite sau alăturate (*ha, ha, ha!* – I, p. 341; *hoho* – I, p. 400; *poc-poc* – I, p. 445; *bum-bum* – I, p. 457).

Abundența de verbe, mai ales, dar și cuvinte aparținând altor clase lexicogramaticale derivate din interjecții (majoritatea interjecțiilor au o steră derivativă extinsă) (Cumpenașu, 2017: 91) păstrează limbajul în nota de oralitate populară: *târâie* (I, p. 106); *tropotând* (I, p. 112); *uruiau* (I, p. 170); *vâjie* (I, p. 193, 275); *hohotind* (I, p. 195); *hohot* (I, p. 529); *ciripit* (I, p. 310), *ciripește* (I, p. 390); *vuiet* (I, p. 279, 389); *vuirea* (I, p. 339)...

Multe aliterații, frecvente în texte, sunt o modalitate analitică de a exprima referentul sonor al onomatopeii, în tentativa de a oferi versului o muzicalitate care să sugereze contextul extralingvistic: *vâjiind vârtej de vânt* (I, p. 345); *sună zornăit de zale* (I, p. 599).

5. Dialogul este o formă de manifestare a comunicării ce face evidentă diferența dintre limbă și vorbire, aceasta din urmă ca fenomen al unor reguli și principii.

A fost considerat de către lingviști forma prototipică de funcționare a limbii în cadrul societății” (GALR, II, 2008: 819), încă de la începuturile ei. Celelalte forme de comunicare s-au dezvoltat, cele mai multe, după apariția scrisului.

Nu toate formele de dialog, chiar dacă, prin modul de desfășurare, sunt orale, aparțin oralității.

Genul dramatic, cu puține excepții în teatrul modern, constă în dialog. Dar replicile dintre personaje nu au, de regulă, un caracter popular, fiind lipsite, de cele mai multe ori, de deicticele oralității.

Prin utilizarea intensă a dialogului de către poetul ardelean nu se poate deduce vreo influență pe care ar fi exercitat-o asupra creației sale teatrul popular, frecvent în epocă. În schimb, s-a demonstrat că multe dintre poeziile sale au fost integrate ulterior în dramaturgia populară, grație dinamismului reprezentat de dialog și, în aceeași măsură, de natura mesajului, axat pe evenimentele importante din viața satelor (cf. Opreșan, 1966: 130).

Dialogismul, ca formă de desfășurare și dezbateră a unor teorii filozofice sau științifice (cf. *Dialogurile* lui Platon; *Divanul ...* lui Dimitrie Cantemir; *Dialog pentru începuturile limbii române între nepot și unchi* a lui Petru Maior) au mai degrabă un caracter academic, permițând afirmarea stilurilor teologice-filozofice și tehnico-științifice.

Se mai utilizează, de asemenea, în proză, prin relatarea alternativă a funcțiilor narative de către personaje diferite, având mai degrabă o finalitate argumentativă (cf. DSL, 2001, p. 68).

Dialogul în poezie, ca marcator al oralității, trebuie să aibă un caracter dinamic și să fie însoțit de celelalte forme de oralitate: interjecții, onomatopee, exclamații, vocative, imperative, deictice spațio-temporale etc.

Din punctul de vedere al protagoniștilor, dialogul se poate desfășura în mod normal între locutori și alocutori, dar poate fi un dialog cu divinitatea, cu o muză sau cu un personaj emblematic dispărut.

În poezia lui Coșbuc se întâlnesc și forme de manifestare a dialogului prin subiecție, când alocutorul întrebă și tot el își răspunde, sau prin solilocviu, când locutorul dialoghează, mai ales subformă interogativă, cu sine însuși.

După finalitatea replicilor care alcătuiesc dialogul, pe lângă invocație, frecvente sunt și apostrofa, imprecăția, etopeea și incitarea.

Dialogul direct (în care protagoniștii sunt simultan prezenți într-o strategie argumentativă), prezent în textul poeziilor, este deseori înzestrat cu marcatorii oralității. Aceștia se caracterizează printr-un semnificativ coeficient de verosimilitate: dinamism similar cu cel real, transferul în extralingvistic prin deictice: interjecții, onomatopee, exclamații, vocative, imperative; dar și deicticele personale și circumstanțiale.

Există multe pasaje ce pot fi caracterizate astfel. Un fragment din *Roata morii* (- „Păi nu-nțelegi tu românește? / - *Vezi scocul?*” – „Văd.” – „Și ce-i pe scoc?” / - „E apă.” – „Bun! Stă pa-n loc?” / - „Ba vine.” – „Ei, acum cioc-poc / Și roata se-nvârtește!” – I, 383) a fost citat cu efecte de stil la nivel fonematic (Corniță, 1995: 105), dar și ca modalități dinamice ale replicilor, care sunt „spontane, vioaie”, implicând, pentru o eventuală reprezentare scenică, un caracter sprinten și jucăuș (cf. Dumitrașcu, 1966: 231).

La nivelul structurii, acest caracter dinamic constă în primul rând în scurtimea replicilor, prin succesiunea lor rapidă, fără intercalări narative și prin ceilalți marcatori: interjecții (*păi, ba, ei*), onomatopee (*cioc-poc*), interogații și exclamații.

În alte texte (- „Ei, atunci să știi, vecino, / C-am să vin și eu.” / - „Păi, de bună seamă, vino!” - I, p. 512; - „Petre, tu? Hai scoate banul! / Sună-l, să-lvedem. / Ce-ai tu, Petre cu Târtanul? - I, p. 528) sunt implicați mai mulți marcatori: interjecții (*ei, păi, hai*), interogații, verbe la imperativ (*vino, scoate, sună*), deicticul pronominal (*eu, tu*).

Există structuri dialogate în care, pe lângă o polarizare a replicilor de tipul întrebare – răspuns, intervin și elementele de umor: - „Pentru voi a fost gălceava? / Dar boierii?” – „Ce gândești! / ...- Domnul unde-i?” – „E-n Suceava.” / - „Dar poporul?” – „La Ploiești.” / - *Drace, asta-i de poveste! / N-ați ascuns prin turn neveste?*” (I, p. 459).

Dialogul indirect se întâmplă atunci când locutorul ține locul și al alocutorului, fie asumându-și răspunsurile acestuia, fie redând dialogul ca și cum acesta ar fi de față.

Solilocviul (dialogul de unul singur) are ca finalitate să transpună anxiozitatea psihologiei adolescente, feminine, în dorința de a ajunge la echilibru și certitudine: *hai, e vântul! Uite-mi vine, / Să văd oare cu costiță / Sta-mi-ar bine? / O, că-mi stă mie-n tot felul! (...)* / *Uite ce bujor de fată / Stai să te sărut o dată! / Tu mă poți, oglindă spune! / Ei, tu doară nu te-i pune? Să mă spui! Tu ai, surată, gânduri bune* (I, p. 174); *Zici în gândul tău acum: / „Ce mai pui de căprioară! / Vezi, așa o văduvioară / Mi-ar plăcea!”* (I, p. 341).

Se observă că și în cazul solilocviului apar marcatorii obișnuiți ai oralității, întâlniți în dialogul propriu-zis.

În al doilea tip de solilocviu, locutorul nu-și imaginează replicile, aproximându-le, ci le redă întocmai, chiar dacă sunt mai extinse, ca și cum alocutorul ar fi fost de față: *Stă-n drum de vorbă cu vecine /Și bate-n pumni: (...)/Și-auzi! Îi umblă-n cap, tu, soră, / S-ajungă ea Lucsandrei noră!/ O, meargă-i numele! N-o vezi? La horă / Ce șorț! Nu-ți vine nici să crezi; / Fă cruce, fa, să nu-l visezi* (I, p. 201).

Figurile dialogului sunt de două feluri, în funcție de direcția afectivă a mesajului: unele ce presupun o conotație pozitivă (invocația și etopeea); altele conțin în mesaj o energie negativă (imprecația și incitarea). Apostrofa poate fi și apostrofarea cuiva motivată de anumite trăsături negative, dar poate fi și un text laudativ.

„Dialogul” acestor figuri nu presupune prezența alocutorului.

BIBLIOGRAFIE

- Corniță, G., *Manual de stilistică*, Baia Mare, Editura Umbria, 1995
- Coșeriu, E., *Determinare și cadru*, în Coșeriu, E., *Omul și limbajul său*, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2009
- Coteanu, I., *Stilistica funcțională a limbii române. Stil, stilistică, limbaj*, București, Editura Academiei, 1973
- Cumpenașu, G., *Interjecția în limba română. Structura semantică și gramaticală*, Pitești, Editura Universității din Pitești, 2017
- Drăgan, A., *L'Interjection. Étude pragmatique*, București, Editura Cartea Universitară, 2004
- DSL, Bidu-Vrânceanu, A. ș.a. *Dicționar de științe ale limbii*, București, Editura Nemira, 2001
- Dumitrașcu, P., *Contribuții la studiul limbii și al stilului operei poetice a lui George Coșbuc*, în *Studii despre Coșbuc* (Coordonator C. Săteanu), Cluj-Napoca, Societatea de Științe Istorice și Filologice, 1966
- GALR, Guțu Romalo, V., (Coordonator), *Gramatica limbii române, I, Cuvântul, II, Enunțul*, București, Editura Academiei, 2008
- GBLR Pană Dindelegan, G., (Coordonator), *Gramatica de bază a limbii române*, București, Editura Univers Enciclopedic Gold
- Hobjilă, A., *Microsistemul deicticelor în limba română vorbită neliterară actuală*, Iași, Casa Editorială Demiurg, 2003
- Irimia, D., *Introducere în stilistică*, Iași, Editura Polirom, 1999
- Maingueneau, D., *Discursul literar*, Iași, Institutul European, 2007
- Milaș, C., *Introducere în stilistica oralității*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1988.
- Molea, V., *Delimitări ale oralității în limba română actuală, în limba română*, nr. 1, 2019
- Oprîșan, H., B., *Influența dramaturgiei folclorice*, în *Limbă și literatură*, XI, 1966
- Osiac, M., *Substantivul în perspectivă confruntativă*, București, Editura Fundației România de Măine, 2003
- Trost, P., *Qu'est-ce le vocatif?* în BL, 15, 1947
- Ungureanu, E., *Construcția incidentă în limba română*, Râmnicu Vâlcea, Editura Conphys, 2002
- Vrabie, Gh., *Eposul popular românesc*, București, Editura Albatros, 1983